

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет реабілітаційної педагогіки та соціальної роботи
Кафедра спеціальної освіти та психології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Особливості розвитку фонематичного сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії

Виконала студентка СО-4(1)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Дик Анастасія Русланівна
Керівник: Жадленко І. О.
Рецензент: Радіна Н. В.
Нормоконтроль _____ Юлія КЛОЧКОВА

Запоріжжя
2022 р.

РЕФЕРАТ

Бакалаврська робота: 45 с., 1 рис., 1 табл., 30 джерел.

Об'єкт дослідження: фонематичне сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Предмет дослідження: особливості розвитку фонематичного сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, визначити рівні розвитку фонематичного сприйняття та розробити методичні рекомендації для батьків дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Методи дослідження: теоретичні – вивчення та аналіз логопедичної наукової літератури (аналіз, синтез, порівняння та узагальнення матеріалів наукових, законодавчих і методичних джерел); емпіричні – проведення констатувального експерименту («Діагностика сформованості фонематичного слуху у дітей зі стертою дизартрією» Ю. Рібцун); математико-статистичні – методи обробки і аналізу результатів дослідження.

З кожним роком все частіше логопеди діагностують стерту форму дизартрії у дошкільників. Тому, в останні роки спеціалісти різного профілю приділяють значну увагу діагностиці та корекції стертої форми дизартрії. Їх занепокоєння пояснюється тим, що у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії, в тій чи іншій мірі можуть проявлятися порушення фонематичного слуху, які в подальшому можуть впливати на оволодіння іншими складовими системи мовлення.

ФОНЕМАТИЧНЕ СПРИЙНЯТТЯ, СТЕРТА ФОРМА ДИЗАРТРІЇ,
ДІТИ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

ВСТУП

Актуальність теми. З кожним роком все частіше логопеди діагностують стерту форму дизартрії у дошкільників. Тому, в останні роки спеціалісти різного профілю приділяють значну увагу діагностиці та корекції стертої форми дизартрії. Їх занепокоєння пояснюється тим, що у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії, в тій чи іншій мірі можуть проявлятися порушення фонематичного слуху, які в подальшому можуть впливати на оволодіння іншими складовими системи мовлення.

Саме на особливу роль у формуванні мовлення дитини фонематичного слуху звертали увагу Ю. Рібцун, В. Тарасун, Л. Трофименко, М. Шеремет та ін. До складу фонематичного слуху логопедам і відноситься фонематичне сприйняття, уявлення, аналіз та синтез. Без базисного успішного формування сприйняття неможливий процес відтворення фонем. Формування фонематичного сприйняття починається ще на першому році життя дитини, а в дошкільному віці перебуває на стадії активного розвитку. При наявності мовленнєвих порушень у дітей слід обов'язково звернути увагу на стан сформованості, в першу чергу, фонематичного сприйняття, стерта форма дизартрії не являється виключенням.

Стерта форма дизартрії – мовна патологія, що виявляється в розладах фонетичного і просодичного компонентів мовної функціональної системи і виникає внаслідок невиражених мікроорганічних уражень головного мозку (Л. Лопатіна).

Стерта форма дизартрії зустрічається дуже часто в логопедичній практиці. Основні скарги: нечіткість мовлення, погана дикція, спотворення і заміна звуків в складних по складовій структурі словах тощо. Ці показники свідчать про поширеність проявів стертої форми дизартрії та актуальність нашого дослідження.

Вивченням проблеми стертої форми дизартрії займалися такі вчені: О. Архипова, М. Бабадагли, Н. Брагіна, Є. Вінарська, В. Галущенко, Л. Данілова, Л. Дідкова, С. Зінченко, М. Лепетченко, Л. Лопатіна, Р. Мартинова, О. Мастюкова, Л. Мєлєхова, І. Панченко, О. Правдіна, О. Приходько, Ю. Рібцун, Н. Серебрякова, Е. Сизова, Є. Соботович, В. Тарасун, О. Токарева, Л. Трофименко, М. Шеремет та ін.

Об'єкт дослідження: фонематичне сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Предмет дослідження: особливості розвитку фонематичного сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати, визначити рівні розвитку фонематичного сприйняття та розробити методичні рекомендації для батьків дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Відповідно до мети визначено основні завдання дослідження:

– Вивчити та проаналізувати науково-методичну та психолого-педагогічну літературу з теми дослідження.

– Провести діагностичне дослідження стану розвитку фонематичного сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії та проаналізувати результати дослідження.

– Розробити методичні рекомендації для вихователів та батьків дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії щодо розвитку фонематичного сприйняття.

Методи дослідження: теоретичні – вивчення та аналіз логopedичної наукової літератури (аналіз, синтез, порівняння та узагальнення матеріалів наукових, законодавчих і методичних джерел); емпіричні – проведення констатувального експерименту («Діагностика сформованості фонематичного слуху у дітей зі стертою дизартрією» Ю. Рібцун); математико-статистичні – методи обробки і аналізу результатів дослідження.

Методологічне підґрунтя дослідження:

– дані про онтогенез фонематичних функцій (Д. Ельконін, Р. Лалаєва, В. Орфінська, Є. Соботович та ін.);

– положення про єдність фонетичного та фонематичного компонентів мовлення (В. Бельтюков, О. Гвоздєв, М. Жинкін, Р. Левіна, В. Орфінська, М. Швачкін та ін.);

– методи комплексної оцінки порушень мовленнєвого розвитку та шляхи їх компенсації (Л. Волкова, Е. Данілавічюте, К. Карлепп, С. Конопляста, Р. Лалаєва, В. Лубовський, О. Лурія, І. Мартиненко, О. Мастюкова, О. Орфінська, Ю. Рібцун, Є. Соботович, В. Тищенко, Н. Трауготт, Л. Трофименко та ін.)

Дослідження проводилось на базі дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №237 «Смородинка» Запорізької міської ради Запорізької області.

Апробація результатів дослідження відбулась на конференції:

– II Міжнародна науково практична конференція студентів та молодих вчених «Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір» 12-13 травня 2022 року.

Структура та обсяг бакалаврської роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (30 найменувань), містить 1 таблицю та 1 рисунок. Загальний обсяг роботи – 45 сторінок.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аспект вивчення особливостей розвитку фонематичного сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії та результати дослідження рівнів розвитку фонематичного сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії, дозволили зробити висновки відповідно до поставлених завдань дослідження:

1. Опрацювавши спеціальну літературу з проблеми розвитку фонематичного сприйняття у дітей дошкільного віку зі стертою формою дизартрії, було здійснено характеристику стертої форми дизартрії як мовленнєвого порушення та вивчене питання онтогенезу фонематичного сприйняття. Виявлено, що фонематичне сприйняття – це розумові дії, які передбачають виділення і розрізнення фонем, визначення звукового складу слова. При стертій формі дизартрії (мовленнєве порушення в легкій формі «псевдобульбарної дизартрії») відмічаються слабкість акустико-гностичних процесів, які мають вплив на сприйняття звуків. Проте, ряд науковців вважають, що при стертій формі дизартрії можна говорити лише про вторинність порушення фонематичного сприйняття. Їх ступінь може бути різною та передусім залежить від вираженості самої дизартрії у кожній окремої дитини.

2. Розкрито зміст констатувального експерименту, який передбачав визначення рівнів розвитку фонематичного сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії.

Діагностика проводилась на базі дошкільного навчального закладу (ясла-садок) комбінованого типу №237 «Смородинка» Запорізької міської ради Запорізької області. У діагностиці взяли участь 6 дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії (за результатами висновків інклюзивно-ресурсних центрів). За висновками лікарів всі діти мають збережений слух, зір та інтелект.

Діагностика рівня сформованості фонематичного сприйняття у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії проводилась за допомогою методики «Діагностика сформованості фонематичного слуху у дітей зі стертою дизартрією». Діагностичний комплекс передбачав дослідження здатності впізнавати немовленнєві звуки; розрізнявати висоту, силу, тембр голосу; розрізнявати слова, близькі за звуковим складом; диференціювати склади; диференціювати фонemi.

Результати проведеної діагностики за методикою дозволили виявити рівні сформованості фонематичного сприйняття дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії. У ході дослідження у даної категорії дітей був виявлений недостатній рівень сформованості фонематичного сприйняття. З шести дошкільників низький рівень має 1 дитина і це становить 17%, середній рівень має 5 дітей, що становить 83% (найнижча межа даного рівня). Діагностика дозволила виявити, що найкраще дошкільникам зі стертою формою дизартрії вдавались завдання на розрізненні немовленнєвих звуків, а ось деякі проби на діагностику здатності диференціювання складів та фонем взагалі були не доступні для виконання дітьми.

3. Провівши обстеження фонематичного сприйняття дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії ми виявили, що такі діти мають недостатній рівень розвитку фонематичних процесів. Тому виникла необхідність у розробці методичних рекомендацій для вихователів та батьків дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії щодо розвитку фонематичного сприйняття.

Комплекс дібраних завдань розрахований на роботу над такими напрямками: впізнавання немовленнєвих звуків; визначення подібності та відмінності в звучанні немовленнєвих звуків; розрізнення сили, висоти, тембру голосу; робота над ритмом і темпом, інтонацією; робота над визначенням правильності вимовленого слова, над розумінням контексту.

Таким чином, можна стверджувати, що у дітей середнього дошкільного віку зі стертою формою дизартрії є недостатньо сформованим фонематичне сприйняття. Через це такі діти мають труднощі зі звуковимовою, а в подальшому можуть мати труднощі з формуванням навичок звукового аналізу та синтезу, які необхідні для оволодіння грамотою.